

Skrócony przewodnik po Katedrze Poznańskiej

Poznańska Bazylika Archikatedralna, położona na wyspie zwanej Ostrów Tumski w Poznaniu, otoczonej korytem Warty i Cybiny, sięga samych początków chrześcijaństwa w Polsce, II połowy X wieku.

Na 72 miejscu obecnej katedry gotyckiej, zbudowano w roku 968 pierwszy kościół katedralny p.w. św. Piotra, murowany z okrzesków martwicy łąkowej i granitu, tynkowany, dł. około 48 metrów. Badania archeologiczne przeprowadzone w 1946 roku odsłoniły liczne fragmenty pierwotnej katedry poznańskiej, co pozwala ustalić, iż wzniesiona została jako bazylika trójnawowa z prezbiterium zamkniętym absydą, z zachodnim masywem wieżowym, mieszczącym dwudzielną empore, wspartą na okrągłym filarze. Posiadała atrium, w którym odkryto relikty płyty z zaprawy wapiennej, tzw. **misy chrzcielnej i krypty grobowe, identyfikowane przez badaczy jako prawdopodobne groby monarsze: księcia Mieszka I i króla Bolesława Chrobrego**. Odkryte relikty archeologiczne zabezpieczone metodą elektropetryfikacji można oglądać w kryptach (wybudowanych w latach 1950-1955 i odrestaurowanych w roku 1997).

Po zniszczeniu preromańskiej świątyni (w latach 1034-1038), powstaje nowy kościół katedralny, murowany z kostki granitowej, z detalem architektonicznym z piaskowca i granitu, pokrywający się w znacznej mierze z fundamentami pierwszej katedry. Odkryte liczne elementy tej budowli romańskiej z II połowy XI wieku świadczą o wysokiej kulturze jej inwestorów i budowniczych.

Katedra romańska, przebudowana w XIII wieku, zastąpiona została gotycką, wzniesioną w XIV i XV wieku. Była to budowla okazała, z nowym prezbiterium z piękną galerią tryforyjną, ambitem i wieńcem kaplic. Strawił ją pożar w roku 1622, zostawiając nagie mury świątyni z przepalonymi sklepieniami.

Po pożarze w roku 1772 katedra otrzymała nowy wystrój wnętrza i elewację w stylu neoklasycyżnym, dzieło architekta Efraima Schroegera, przebudowaną następnie przez Solariego w końcu XVIII wieku i tak przetrwała do drugiej wojny światowej.

Ostatni pożar katedry 15 lutego 1945 roku, powstały podczas prowadzonych walk o Ostrów Tumski zniszczył ją w 65%. Ocalał jedynie wieńiec kaplic, częściowo uszkodzonych. Zniszczenie świątyni i podjęte prace przy odbudowie katedry odsłoniły jej gotycki element, co przemówiło za tym, by podjąć szczęśliwą decyzję regotyżacji katedry.

Główny trzon odbudowanej katedry zachował wszystkie cechy gotyckiej budowli z I połowy XV wieku: frontową ścianę z nowym szczytem i dwie wieże z masywnymi skarpami, zakończone odtworzonymi późnobarokowymi zwieńczeniami i hełmami z roku 1729, pokrytymi blachą miedzianą. W wieży południowej między skarpami zachował się znaczny fragment muru romańskiego, na którego fundamentach stanęła późniejsza katedra gotycka. W odkrytym w czasie odbudowy wysokim oknie na ścianie szczytowej zachowała się oryginalna rozeta gotycka, którą obecnie wraz z całym oknem wypełnia witraż - dzieło prof. Taranczewskiego. Pod oknem znajduje się portal gotycki ozdobiony pasmami kostek glazurowych i nieglazurowych, ułożonych na przemian, z brązową bramą z przedstawieniami z życia św. Piotra (widoczne z zewnątrz) i św. Pawła (od wewnątrz katedry), wykonany w latach 1976-1980.

Boczne elewacje świątyni stanowią wysokie ściany nawy głównej i prezbiterium ze stromym dachem krytym miedzią, z gotyckimi oknami o głębokim rozglifieniu, zamkniętym dwiema wieżami frontowymi od zachodu i uwieńczonymi trzema barokowymi wieżyczkami - latarniami od strony wschodniej. Nad płaskim dachem naw bocznych widoczne są od strony południowej i północnej rzadkie w polskim budownictwie

kościelnym łuki przyporowe. Niżej drugi dach pokrywa wszystkie kaplice, otaczające wieńcem nawy boczne i ambit kościoła, które odbudowano w stylu barokowym (z wyjątkiem Złotej Kaplicy).

Nawa główna wraz z prezbiterium, ambitem i Złotą Kaplicą o długości 72 metrów i 36 metrów szerokości z bocznymi nawami i kaplicami), posiada ściany wylicowane cegłą gotycką z pozostałościami ciosów z piaskowca, które zachowały się prawdopodobnie z katedry romańskiej (dwa pierwsze filary od strony północnej). Ściany nawy wiąże zrekonstruowane sklepienie gwiaździste. Prezbiterium wzbogaca i wyróżnia ażurowy wieniec tzw. „tryforium”, motyw otwartych arkad o trzech wąskich oknach, za którymi wzdłuż ścian biegnie galeryjka. Okna w prezbiterium wypełniają witraże z wizerunkiem N. Maryi Panny, Matki Kościoła, Patronów bazyliki archikatedralnej oraz sceny związane z dziejami Polski i miasta Poznania.

Prawdziwym klejnotem katedry jest wielki ołtarz - polptyk, dzieło wybitnych mistrzów śląskich z przełomu XIV-XV wieku, pochodzący prawdopodobnie z warsztatu wrocławskiego. Ołtarz główny pochodzi z kościoła farnego z Góry Śląskiej i przedstawia w centrum Matkę Boską w otoczeniu św. Katarzyny i św. Barbary oraz 12 innych świętych niewiast. Na zewnętrznych skrzydłach ołtarza jest osiem obrazów ukazujących Mękę Pańską. Pod główną wnęką ołtarza jest predella, gdzie umieszczono postacie Chrystusa i dwunastu apostołów podczas Wieczery Pańskiej. Wyposażenia w nawie głównej dopełniają wybitne dzieła baroku: **ambona** z 1720 roku i **chrzcielnica**, a także gotyckie **stalle** w prezbiterium. W posadzce nawy głównej z okazji Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa Roku 2000 wmurowano płytę z brązu upamiętniającą Biskupa Jordana - pierwszego biskupa Polski.

Kaplice katedry:

Kaplica św. Marcina - otwiera wieniec 12 kaplic katedry. Na wprost wejścia do kaplicy znajduje się pomnik arcybiskupa Walentego Dymka - dzieło Czesława Woźniaka z roku 1964. W kaplicy znajduje się cenne dzieło Krzysztofa Boguszewskiego obraz św. Marcina z roku 1628. Naprzeciw ołtarza grobowiec renesansowy biskupa Wawrzyńca Goślickiego, zasłużonego dla Kościoła i Ojczyzny.

Kaplica św. Józefa - mieści pomnik kardynała Mieczysława Ledóchowskiego, więzionego za obronę praw Kościoła w dobie „Kulturkampfu” (dzieło Władysława Marcinkowskiego z roku 1903) oraz drugi pomnik na ścianie północnej, poświęcony ofiarom II wojny światowej - „kapłanom i wiernym niezłomnym w miłości Boga i Ojczyzny, aż do śmierci męczeńskiej w obozach koncentracyjnych” (dzieło Kazimierza Bieńkowskiego)

Kaplica św. Cecylii - posiada ołtarz z obrazem świętej, będący dziełem Jana Franciszka Barbieriego, zwanego Guercino z roku 1600. Naprzeciw ołtarza barokowy nagrobek z roku 1652 Zygmunta Raczyńskiego i Jana Węglińskiego. Pod oknem znajduje się jeden z pierwszych nagrobków renesansowych w Polsce, biskupa Sebastiana Branickiego. Nad nagrobkiem tablica brązowa z popiersiem arcybiskupa Teofila Wolickiego, zasłużonego około powstania Złotej Kaplicy.

Kaplica św. Franciszka Ksawerego - w ołtarzu znajduje się obraz Matki Boskiej w oryginalnej ramie renesansowej zdobionej medalionami wyobrażającymi tajemnice różańcowe - dzieło z XV wieku. Naprzeciw ołtarza późnorenesansowy nagrobek biskupa Łukasza Kościeleckiego z początku XVII

wieku. Pod oknem znajduje się pomnik ze spiżu kardynała Augusta Hlonda, wielkiego Prymasa Polski, zmarłego w roku 1948 - dzieło Józefa Stasińskiego. Poza kaplicą na ścianie bocznej nawy znajduje się wmurowana płyta nagrobna kantora poznańskiego Wawrzyńca Kierskiego z napisem: „był dla ubogich łaskawym, dla wielu miłym, nikomu nie uprzykrzony”.

Kaplica Najświętszego Sakramentu - do tej kaplicy prowadzą dwa wejścia ozdobione kutymi kratami z XVIII wieku. W ołtarzu barokowym znajduje się łaskami słynący Krucyfiks, przeniesiony z dawnej bramy miejskiej zwanej Wrocławską. Naprzeciw ołtarza grobowiec renesansowy zasłużonej dla Wielkopolski rodziny Górków - dzieło Hieronima Canavesiego z roku 1574. Pod oknami kaplicy są trzy nagrobki barokowe: braci Tolibowskich, biskupa Wojciecha i dziekana kapituły poznańskiej Ludwika Mikołaja Zalasowskiego, rektora Akademii Lubrańskiego w Poznaniu. Przed zakrystią prałacką, Złota Kaplica i kaplicą Serca Jezusowego znajdują się trzy pięciokątne wieżyczki ambitowe, tzw. latarnie, otwarte aż do górnego ich sklepienia. Stanowią one bogate źródło światła dla mrocznego ambitu. Przy zakrystii prałackiej znajduje się nagrobek kanonika Michała Sławińskiego z XVII wieku. Za nim tuż przed wejściem do Złotej Kaplicy, renesansowy grobowiec biskupa Benedykta Izdbieńskiego z XVI wieku - dzieło Jana Michałowicza z Urzędowa, zwanego „polskim Praksytelesem”. Nad zakrystiami znajdują się portrety trumienne kanoników poznańskich, typowe dla wieku XVII i XVIII w Wielkopolsce.

Zakrystia prałacka

Zakrystia Klerycka - za zakrystią klerycką idąc w stronę Złotej kaplicy po lewej stronie widzimy nagrobek ks. Biskupa Benedykta Izdbieńskiego (1546-1553) . Nieco wyżej umieszczona została w roku 2002 płyta epitafijna przypominająca średniowieczną tumbę Bolesława Chrobrego . Naprzeciw Złotej Kaplicy możemy oglądać odnowiony nagrobek Biskupa Adama Nowodworskiego (1630-1634)

Królewska Kaplica - zwana Złotą - wielokrotnie przebudowywana, obecna formę stylu bizantyjskiego otrzymała w latach 1836-1837 według architekta F. M. Lanzięgo, urządzona jako Mauzoleum Królewskie pierwszych władców Polski. W ołtarzu znajduje się mozaikowy obraz Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny - kopia Tycjana. Po prawej stronie znajduje się sarkofag ze szczątkami księcia Mieszka I i króla Bolesława Chrobrego. Powyżej obraz Edwarda Brzozowskiego z napisem: Bolesław Chrobry i Otton III u grobu św. Wojciecha. Naprzeciw sarkofagu jest pomnik obydwu władców wykonany ze spiżu przez Chrystiana Raucha na polecenie Edwarda Raczyńskiego i ustawiony w kaplicy w 1841 roku. Powyżej oglądać możemy obraz Januarego Suchodolskiego przedstawiający Mieszka I kruszącego bałwany. Pośrodku sklepienia postać Boga Ojca, u nasady sklepienia wieniec polskich świętych. Na samym gzymsie znajdujemy herby najstarszych rodów polskich oraz herby kapituł polskich nad kapitelami, piękna Złotej Kaplicy dopełnia mozaikowa posadzka, dzieło Salandriego z Wenecji.

Wychodząc ze Złotej Kaplicy widzimy naprzeciw wejścia duży renesansowy nagrobek biskupa Adama Nowodworskiego z XVII wieku.

Kaplica Matki Boskiej Częstochowskiej i Św. Stanisława Kostki - w ołtarzu znajduje się obraz będący wierną kopią wizerunku Matki Boskiej Jasnogórskiej - dzieło L. Torwirta z roku 1962.

Naprzeciw ołtarza pomnik księdza Jana Koźmiana - dzieło O. Sosnowskiego z roku 1880, na ścianie między oknami nagrobek biskupa Karola Ponińskiego, pod oknami nagrobki renesansowe Powodowskich i kanonika Jakuba Prądzewskiego. Na bocznej ścianie nawy między kaplicą M. B. Częstochowskiej, a kaplica Serca Jezusowego wmurowano najstarszy zachowany nagrobek katedry znaleziony w fundamentach podczas ostatnich prac konserwatorskich. Przedstawia on zmarłego w 1383 roku Teodoryka (Dytko) Pradela, dziekana kapituły poznańskiej.

Kaplica Serca Jezusowego - do kaplicy prowadzi brama spiżowa wykonana w Monasterze i podarowana katedrze przez arcybiskupa Floriana Stablewskiego. Kaplica dawniej nosiła nazwę Świętego Ducha i świętych Apostołów, służyła za kapitułarz na uroczyste posiedzenia. Odnowił ją w 1905 i poświęcił czci Serca Jezusowego arcybiskup Florian Stablewski. W ołtarzu marmurowym znajduje się obraz Chrystusa ukazującego swoje serce z klęczącym u stóp pielgrzymem - dzieło Piotra Stachiewicza. Naprzeciw ołtarza po stronie zachodniej widzimy pomnik arcybiskupa Floriana Stablewskiego - dzieło Władysława Marcinkowskiego. Kaplice zdobią bogate stiuki oraz freski Bolesława Łaszczyńskiego, przedstawiające: Pana Jezusa uzdrawiającego niewidomego i Chrystusa zstępującego do otchłani. Na filarze prześwitu prezbiterium odkryto fragment fresku przedstawiającego św. Annę Samotrzecią z wieku XVI. Podobnie cenne malowidła odkryto po drugiej stronie nawy bocznej i w obu podłęczach arkad prowadzących do następnej kaplicy przedstawiające popiersia apostołów.

Kaplica Matki Boskiej i Świętych Aniołów - ufundowana przez biskupa Andrzeja Szołdrskiego. W kaplicy znajduje się ołtarz barokowy z obrazem „Niebieskie Jeruzalem” - dzieło Krzysztofa Boguszewskiego. Naprzeciw pomnik biskupa Andrzeja Szołdrskiego, hojnego odnowiciela katedry zniszczonej pożarem. Między oknami nagrobek Zygmunta Cieleckiego, proboszcza kapituły. Na sklepieniu współczesna polichromia z roku 1960. Kaplice zamykają barokowe kute kraty z herbem Szołdrskich. Przed stopniami prowadzącymi do kaplicy znajduje się zejście do krypty arcybiskupów poznańskich.

Kaplica Świętej Trójcy - w kaplicy tej znajdujemy piękny barokowy ołtarz oraz grobowiec biskupa Adama Konarskiego projektu Jana Chrzyciela Quadro, wykonany przez Canavesiego.

Kaplica ś. Jana Kantego - posiada w ołtarzu obraz św. Jana Kantego - dzieło Jana Gładysza z roku 1830, przedstawionego w profesorskim stroju uniwersytetu jagiellońskiego. Na ścianie pod oknem płyta nagrobna z czerwonego marmuru, przedstawiająca biskupa Andrzeja Czarnkowskiego z XVI wieku. Naprzeciw ołtarza pomnik arcybiskupa Marcina Dunina, wykonany przez rzeźbiarza Andrzeja Friedricha ze Strasburga.

Wejście boczne do katedry

Kaplica Św. Stanisława Biskupa i Męczennika - tzw. królewska. W ołtarzu znajduje się obraz przedstawiający św. Stanisława Biskupa i św. Jana Chrzyciela z wskrzeszonym Piotrowinem - dzieło M. Bacciarellego. Kaplice zbudował w XII wieku Przemysław II i przeznaczył na mauzoleum dla swojej żony Ryczezy, którą pochowano w tej kaplicy w 1293 roku, w 3 lata później pochowano króla Przemysła II. Z racji 700-lecia koronacji Przemysła II na króla Polski w 1995 z inicjatywy

Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Oddział w Poznaniu - przeprowadzono generalny remont kaplicy. W oknie zamontowano nowy witraż autorstwa prof. Jana Gawrona. Na zachodniej ścianie kaplicy osadzono potężną płytę epitafijną ważącą ok. 3200 kg, wykonaną według projektu prof. Mariana Koniecznego. Ta monumentalna płaskorzeźba przedstawia w centralnej części Przemysła II króla Polski, w towarzystwie ojca Przemysła I i żony Ryczezy.

Pod chórem organowym po obu stronach ścian wmurowano renesansowe nagrobki rodziny Przeclawskich.

Katedra posiada ponadto pięć gotyckich i wczesnorenesansowych płyt nagrobnych wykonanych ze spiżu. Pochodzą one ze znanego niegdyś norymberskiego warsztatu Hermana i Piotra Vischerów. Dawnej płyty te leżały w posadzce kościoła i zamykały wejścia do grobowców. Dlatego dziś noszą ślady zniszczeń. W 1826 roku wyjęto je z posadzki, aby zapobiec dalszemu zniszczeniu i wmurowano je w filary i ściany kaplic. W czasie wojny wszystkie zostały zrabowane i wywiezione. W 1993 roku wróciły na swe dawne miejsce do katedry poznańskiej - Płyta biskupa poznańskiego Andrzeja z Bnina (zm. 1479 r.) - Wizerunek biskupa Uriela Górki (zm. 1498 r.) - Płyta rycerza w zbroi sławi Łukasza Górkę (zm. 1475 r.) - Płyta Kanonika Andrzeja Grodzickiego (zm. 1550 r.) i Płyta kanonika Bernarda Lubrańskiego (zm. 1499 r.).

Podziemia Katedry Poznańskiej zapraszają - można tam zobaczyć fragmenty katedry preromańskiej i romańskiej, a także **relikty grobowców - najprawdopodobniej grobowce pierwszych władców Polski Mieszka I i króla Bolesława Chrobrego, jak również relikty misy chrzcielnej pochodzącej z X wieku, w której mógł przyjąć chrzest pierwszy Władca Polski wraz z poddanymi.** Warto przejść do drugiej krypty, w której znajduje się wystawa lapidaryjna reliktyw różnych płyt i kamieni wydobytych podczas prac archeologicznych prowadzonych podczas odbudowy katedry po II wojnie światowej 1946-1956. z drugiej krypty można przejść do krypty, w której spoczywają doczesne szczątki arcybiskupów poznańskich. Wchodząc do podziemi katedry trzeba zatrzymać się w wieży północnej, gdzie rozwieszono są plansze autorstwa prof. Zofii Kurnatowskiej informujące o bogatych dziejach katedry i Ostrowa Tumskiego.

Najstarsza w Polsce katedra jest milenijnym pomnikiem kultury chrześcijańskiej, nazwana przez papieża Jana XXIII w dokumencie podnoszącym ją do godności **Bazyliki Mniejszej - „Ozdoba Poznania”.** W czerwcu 1983 roku gościła w swoich murach następcę św. Piotra - Ojca świętego Jana Pawła II, który powiedział: **„Zdaję sobie sprawę, że miejsce, na którym stoję, odegrało podstawową rolę nie tylko w historii chrześcijaństwa, ale także w historii państwa i kultury polskiej”.**

Muzyka wielogłosowa w katedrze poznańskiej wykonywana była już w XV wieku. Największy rozkwit osiągnęła muzyka polifoniczna w wieku XVI. Do tych tradycji nawiązał w roku 1881 ks. Józef Sużyński, zakładając w katedrze chór chłopięco-męski. Znakomity rozwój chóru przypada na czas, gdy w 1914 roku jego kierownikiem został ks. Wacław Gieburowski. Tradycję zespołu chłopięco-męskiego, poza murami zamkniętej a następnie zniszczonej katedry, kontynuował Stefan Stuligrosz.

Dyrygentem chóru w latach 1960-1970 był ks. Marcin Karpiński, jego następcą w latach 1970-1972 był ks. Zbigniew, Stępczyński. Od 1972 roku przez prawie 20 lat Poznański Chór Katedralny Prowadził ks. Zdzisław Bernat..

Chór Katedralny jest przede wszystkim zespołem liturgicznym: śpiewa w czasie głównych nabożeństw katedralnych. Propaguje także najwybitniejsze dzieła polskiej i światowej literatury chóralnej

podczas licznych koncertów w kraju i zagranicą.

Od roku 1991 funkcję dyrygenta i kierownika artystycznego pełni ks. Szymon Daszkiewicz.